

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

СТАЦУК ОЛЕНИ ВОЛОДИМИРІВНИ

на дисертаційну роботу **Шопської Юлії Костянтинівни** на тему
«Інструменти зміцнення фінансової безпеки сектора малого
підприємництва», подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

Актуальність теми. В умовах фінансової нестабільності та військової агресії Російської Федерації проти України об'єктивно необхідним є дослідження забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання та формування науково обґрунтованих інструментів для забезпечення фінансової стійкості, рівноваги та ліквідності фінансово-господарської діяльності підприємств. Особливої уваги заслуговує сектор малого підприємництва, який є з однієї сторони рушійною силою розвитку економіки країни загалом та її фінансової системи зокрема, а також відіграє вагомий роль у забезпеченні її фінансової безпеки, а з іншої сторони – є найбільш вразливим до трансформаційних змін в економіці. Тому проблематика зміцнення фінансової безпеки суб'єктів малого підприємництва та вироблення ефективного механізму мінімізації фінансових викликів та загроз, підвищення ефективності фінансово-ресурсного забезпечення і фінансового стану суб'єктів сектору малого підприємництва, забезпечення капіталізації цього сектора економіки є без сумніву актуальною та своєчасною.

Саме з цих міркувань, ключові аспекти, дослідженню і вирішенню яких присвячена кваліфікаційна праця Шопської Юлії Костянтинівни «Інструменти зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва», визначають актуальність і своєчасність даного дослідження.

Актуальність дослідження також підтверджується внеском здобувача у науково-дослідну роботу, оскільки дисертація пов'язана з тематикою наукових досліджень кафедри економіки та публічного управління факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка «Публічне управління у XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (номер державної реєстрації 0121U110239), в рамках якої здобувачем обґрунтовано прикладні засади зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва та конкретизовано інструменти державної політики; проаналізовано світові практики зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва та визначено можливості запровадження їх в Україні; на основі запропонованого підходу виявлено причинно-наслідкові зв'язки між рівнем фінансової безпеки сектора малого підприємництва та детермінантами середовища її забезпечення.

***Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації***

Детальне ознайомлення зі змістом дисертації та науковими працями Шопської Ю. К. дає змогу робити висновок про те, що наукові положення, висновки та рекомендації характеризуються повнотою дослідження, послідовною і логічною структурною побудовою та є достатньо обґрунтованими.

Вдало обраний предмет і об'єкт дослідження, визначена мета, яка полягала в поглибленні теоретичних засад, розвитку науково-методичних підходів та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо вдосконалення інструментів зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва. Комплекс завдань, які поставлені та вирішені в роботі, дали змогу здобувачеві логічно структурувати роботу та розкрити її зміст.

Для отримання наукових результатів дослідження дисертанткою проведено критичний аналіз вітчизняних та світових наукових джерел з питань фінансів суб'єктів господарювання, фінансової безпеки, суспільних фінансів, теорії криз тощо. Здобувачкою опрацьовано також значну кількість інших джерел, зокрема: закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, рішення Національного банку України, нормативно-правові акти Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України, статистичні матеріали Державної служби статистики

України, аналітичні матеріали вітчизняних і міжнародних економічних організацій, Інтернет-ресурси, результати власних досліджень здобувачки. Це дозволило підтвердити авторські аргументи та зробити обґрунтовані висновки, які мають як теоретичне, так і практичне значення.

Обґрунтованість отриманих результатів та їх достовірність забезпечено застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, а саме: синтезу і системного аналізу – для обґрунтування теоретичної сутності та змістових характеристик фінансової безпеки сектора малого підприємництва; статистично-економічного та композиційного аналізу – під час здійснення аналізу стану та тенденцій розвитку фінансової безпеки сектора малого підприємництва; логічного аналізу – при виявленні викликів та загроз послаблення фінансової безпеки сектора малого підприємництва в умовах нестабільності; системного аналізу – з метою обґрунтування пріоритетів та дієвих інструментів зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва; економіко-математичного моделювання – для здійснення форсайту зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва; порівняння – для вивчення європейського досвіду. Висновки дослідження сформульовано на основі методів системного аналізу та наукової абстракції.

Достовірність наукових положень дисертаційної роботи підтверджується опублікуванням їх у наукових фахових виданнях, апробацією на конференціях та використанням у практичній діяльності Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, Департаменту економічної політики Львівської обласної військової (державної) адміністрації, Європейської бізнес-асоціації, а також у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка під час викладання дисциплін: «Публічне управління у сфері національної безпеки», «Прийняття рішень в публічному управлінні та корпоративному секторі», «Публічне управління фінансово-економічним розвитком».

Кількість, зміст та обсяг друкованих праць Шопської Ю. К. відповідають вимогам щодо опублікування результатів дисертаційного дослідження на здобуття ступеня доктора філософії і дають право автору на публічний захист.

Таким чином, зазначене вище дає підстави робити висновок про самостійно виконане, завершене дослідження, яке відповідає задекларованій темі, меті, базується на власних підходах до виконання визначених завдань.

Практичне значення отриманих результатів

Основні результати дослідження впроваджено у практичну діяльність Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України (довідка № 7663/35/10-24 від 26.04.2024 р.), Департаменту економічної політики Львівської обласної військової (державної) адміністрації (довідка № 1-52/238 від 29.03.2024 р.), Європейської бізнес-асоціації (довідка № 01-2903 від 29.03.2024 р.), а також у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка під час викладання дисциплін: «Публічне управління у сфері національної безпеки», «Прийняття рішень в публічному управлінні та корпоративному секторі», «Публічне управління фінансово-економічним розвитком». (підтверджене відповідними довідками, Додаток Г).

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що напрацьовані методичні підходи, висновки і рекомендації формують основу для до стратегічного планування політики зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва і можуть бути використані в роботі як органів державної влади та місцевого самоврядування при розробці стратегічних пріоритетів та системи інструментів регіональної політики, напрацюванні якісних програм місцевого економічного розвитку тощо, так і в роботі неприбуткових дорадчо-консультаційних організаціях бізнес-спільноти щодо вироблення організаційних засад політики стимулювання розвитку й забезпечення фінансової безпеки вітчизняних суб'єктів малого бізнесу.

Дисертація має практичну значущість для освітньо-наукової програми, а її результати дослідження можуть бути корисними у процесі підготовки здобувачів усіх рівнів вищої освіти.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

На особливу увагу заслуговують положення наукової новизни, які дисертанткою винесено на захист, як такі, що вирішують наукове завдання, пов'язані із поглибленням теоретичних засад, розвитку науково-методичних підходів та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо вдосконалення інструментів зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва в Україні. Про особистий внесок у розвиток теорії фінансової безпеки суб'єктів підприємництва можуть свідчити такі положення наукової новизни:

– удосконалено сутність поняття «фінансова безпека сектора малого підприємництва», через уточнення: характеристик внутрішньої структури фінансової безпеки, яким є сектор (забезпеченість, стійкість, ефективність, захищеність, розвиток); критеріїв (стан, міра, здатність); структурних компонент (ресурсної, інвестиційної, фінансово-господарської, боргової та страхової), що дозволяє розглядати фінансову безпеку сектора малого підприємництва як категорію, яка поєднує і узгоджує аспекти фінансової безпеки та фінансових інтересів, з одного боку суб'єктів господарювання, з іншого - держави (п.р. 1.1, с. 28-45);

– удосконалено наукові підходи до ідентифікації загроз фінансовій безпеці сектора малого підприємництва з урахуванням сфер їх активізації (погіршення фінансово-ресурсної забезпеченості бізнесу; погіршення характеристик фінансово-економічного стану підприємств; уповільнення динамічних характеристик розвитку). Такий підхід, на відміну від існуючих, сприяє обґрунтуванню та реалізації комплексу заходів і інструментів її зміцнення (п.р. 1.2, с. 45-62);

– запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання стану фінансової безпеки сектора малого підприємництва з використанням композиційного методу, який передбачає: а) побудову інформаційно-аналітичної системи індикаторів у межах відповідної компоненти фінансової безпеки; б) розрахунок коефіцієнтів вагової значущості індикаторів і компонент фінансової безпеки, в) побудову динамічного ряду емпіричних показників фінансової безпеки. Застосування даного підходу дає змогу здійснити комплексне оцінювання фінансової безпеки сектора малого підприємництва у проекції зміни детермінант середовища його функціонування і розвитку, виявляти динамічні системно-структурні зв'язки між змінними та вдосконалювати інструменти її зміцнення (п.р. 2.2, с. 107-124);

– поглиблено прикладні засади зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва через визначення стратегічних пріоритетів державної політики (в частині: покращення фінансово-кредитного забезпечення малого бізнесу; формування системи інвестиційної підтримки розвитку; удосконалення грошово-кредитних інструментів; ефективізації бізнес-процесів; реалізації потенціалу страхового сектору) та конкретизації інструментів такої політики (п.р. 3.1, с. 152-169);

– розвинуто науково-методичний підхід до виявлення причинно-наслідкових зав'язків між рівнем фінансової безпеки сектора малого підприємництва та детермінантами середовища її забезпечення шляхом побудови економетричних моделей встановлення каузальності та міри впливу детермінант середовища на фінансову безпеку цього сектора економіки (п.р. 3.2, с. 152-169);

– обґрунтовано доцільність імплементації світового досвіду зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва в вітчизняну практику, зокрема авторський підхід зорієнтований, з одного боку, на створення сприятливого підприємницького середовища, а, з іншого, – на попередження і протидію економічним злочинам та кібершахрайствам (п.р. 3.3, с. 187-205).

Загалом, наведені у дисертації висновки та пропозиції сформульовані коректно, характеризуються науковою новизною, мають теоретичне і практичне значення.

Повнота викладу результатів дослідження в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Основні наукові положення та висновки дисертаційної роботи опубліковані в достатній кількості та повною мірою відображають зміст роботи.

За результатами виконання дослідження опубліковано 13 наукових праць, у тому числі: 7 статей у наукових фахових виданнях (з яких одна – у науковому періодичному виданні, проіндексованому у наукометричній базі Scopus) та 6 наукових праць, в яких додатково відображено наукові результати дисертації. Загальний обсяг наукових праць, опублікованих автором особисто – 5,35 д. а. Результати дослідження доповідалися на 6 науково-практичних конференціях.

Зміст опублікованих наукових праць здобувача, які зараховані за темою дисертації, та профіль друкованих видань відповідають чинним вимогам до висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування. Кількість та обсяг друкованих праць дають авторці право для публічного захисту дисертації.

Структура та обсяг дисертації

Структура дисертаційної роботи Шопської Ю. К. є цілісною, логічною та завершеною. Робота викладена з використанням коректного наукового стилю. Всі розділи наукового дослідження змістовно пов'язані між собою, що забезпечує цілісне сприйняття заявленої проблематики дослідження відповідно до теми та мети дослідження.

Дисертація має класичну структуру, складається із анотацій (українською і англійською мовами), списку публікацій здобувача за темою дисертації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи складає 231 сторінку. Дисертація містить 21 таблицю, 21 рисунок. Список використаних джерел налічує 188 найменувань. Робота оформлена у відповідності до вимог МОН України до кваліфікаційних наукових робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії відповідно до Наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету й основні завдання, визначено об'єкт, предмет, методи дослідження, охарактеризовано інформаційну базу, наведено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, їх апробацію та особистий внесок здобувача.

У розділі 1 дисертації «Теоретичні засади та інструменти зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва» розвинуто концептуально-змістовні характеристики сектора малого підприємництва, узагальнено еволюцію інституційно-правових засад малого підприємництва в Україні та фінансові аспекти його розвитку, поглиблено теоретичну сутність та розкрито змістовні характеристики фінансової безпеки сектора малого підприємництва, детерміновано інструменти зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва.

У другому розділі дисертації «Фінансова безпека сектора малого підприємництва: аналіз та оцінювання» наведено результати аналізування стану та тенденцій розвитку сектора малого підприємництва України у проекції забезпечення його фінансової безпеки, комплексного оцінювання фінансової безпеки сектора малого підприємництва, ідентифікації недоліків та загроз послаблення фінансової безпеки цього сектора національної економіки в Україні.

У третьому розділі роботи «Стратегічні орієнтири та інструментарій зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва» обґрунтовано пріоритети та дієві інструменти зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва в Україні, здійснено форсайт зміцнення фінансової безпеки цього сектора національної економіки, визначено ефективні світові практики та інструменти їх імплементації в Україні задля зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва.

У загальних висновках та висновках до розділів зроблено узагальнення проведеного дослідження та викладено основні його наукові та практичні результати. Висновки до дисертації добре кореспондуються із завданнями дослідження.

Додатки дисертації містять допоміжні матеріали, які розширюються зміст роботи та дозволяють краще зрозуміти методику проведених досліджень у сфері фінансової безпеки сектора малого підприємництва.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

Дисертаційна робота Шопської Ю. К. на тему: «Інструменти зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва» є завершеною науковою працею. Отримані авторкою наукові результати спрямовані на поглиблення теоретичних засад, розвиток науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій щодо вдосконалення інструментів зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва.

Робота виконана на належному науковому рівні, матеріал викладено логічно і послідовно. Отримані висновки і пропозиції є достатньо аргументованими. Структура дисертації відповідає меті та завданням дослідження, що дало змогу її авторці пізнати об'єкт та предмет, а опоненту зрозуміти авторську ідею, ступінь розкриття теоретичних та методичних напрацювань. Наукові результати дисертації отримано авторкою особисто. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано тільки ті ідеї і положення, які отримані авторкою особисто. Використання положень, праць та висловлювань інших авторів мають відповідні коректні посилання на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень.

Академічний плагіат та фабрикація відсутні, порушень академічної доброчесності не виявлено.

Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи.

Не зменшуючи практичної цінності, значимості та достатньо високого рівня дисертаційної роботи Шопської Ю. К., слід вказати на окремі положення, які є дискусійними та потребують додаткових пояснень, а саме:

1. Перший розділ дисертації на належному рівні розкриває теоретичні засади дослідження фінансової безпеки сектора малого підприємництва. При тому, слід погодитися, що фінансова безпека на рівні сектора – це категорія, що знаходиться з-поміж макро- та мікро- економічних рівнів. Однак, при узагальненні теоретичних підходів до формування інструментів зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва авторка більше опиралася на наявні дослідження в сфері макрофінансів, оминувши у певній мірі результати досліджень на рівні фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

2. У п.р. 2.2 дисертації здобувачка навела результати достатньо ґрунтовного аналізу стану і тенденцій розвитку сектора малого підприємництва (на прикладі Львівської області) на основі статистичних даних. Однак, ці дані завершуються 2020 роком. Виникає питання відносно їх узгодження з висновками і пропозиціями щодо зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва України в період повномасштабної війни.

3. У п.р. 2.2 наведено результати інтегрального оцінювання рівня фінансової безпеки сектора малого підприємництва, що слід вважати достатньо вагомим аспектом проведеної роботи. При тому, як на наш погляд, високе прикладне значення мають визначені коефіцієнти вагомості індикаторів і структурних складових безпеки, а також інтегральні значення структурних компонент безпеки. До цих аспектів слід було більшою мірою «прив'язати» авторські рекомендації у третьому розділі роботи.

4. У п.р. 2.3. «Виклики та загрози послаблення фінансової безпеки сектора малого підприємництва в умовах нестабільності в Україні» ідентифіковані сучасні виклики та загрози в цій сфері, однак зі змісту слідує, що в більшій мірі мова все ж таки йде про ідентифікацію недоліків забезпечення фінансової безпеки сектора малого підприємництва в Україні за суб'єктами політики.

5. У підрозділі 3.3 авторка подає пропозиції щодо зменшення чи тимчасового звільнення від оподаткування бізнесу, який братиме участь у відбудові економіки країни (с. 193-194). Не заперечуючи такої ініціативи,

вважаємо, що такий висновок потребує глибшої аргументації, бо зі змісту не зовсім очевидно: за якими критеріям чи умовами відбиратимуться малі підприємства? Про які податки і збори іде мова? На який період будуть поширюватися такі пільги? Яким нормативним документом (чи внесенням змін до ПКУ) це потрібно передбачити і т. ін.?

Вказані недоліки та дискусійні положення не мають принципового характеру та не спростовують одержаних нових наукових результатів дисертаційної роботи Шопської Ю. К., а можуть слугувати підставою для наукової дискусії та продовження здобувачкою подальших досліджень за обраним напрямом.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Шопської Юлії Костянтинівни «Інструменти зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва» є завершеною, логічно побудованою самостійною працею, в якій отримано науково обґрунтовані результати дослідження, які розв'язують поставлені наукові завдання. Робота виконана на достатньо високому науково-методичному рівні, містить наукову новизну, відповідає принципам академічної доброчесності.

Тема і зміст дисертаційної роботи відповідають спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування, а обсяг та оформлення – чинним вимогам, які ставляться до такого виду наукових робіт.

Наукові положення, що винесені на захист, містять складові наукової новизни і є обґрунтованими, що дало змогу поглибити теоретико-методичні засади дослідження та запропонувати напрями вдосконалення інструментів зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва в Україні.

Зважаючи на зазначене вище, вважаю, що за актуальністю теми, змістом, повнотою вирішення поставлених завдань, науковою новизною і практичною значущістю отриманих результатів та фаховим спрямуванням, дисертаційна робота Шопської Юлії Костянтинівни «Інструменти зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 283 від

03.04.2019 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.), а сама авторка – Шопська Юлія Костянтинівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів
Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Олена СТАЦУК